EMPERYALİZMİ DESTEKLEYEN YALNIZCA İŞÇİ ARİSTOKRASİSİ Mİ?

29 Aralık 2025

Yıldırım Koç

Emperyalist ülkelerde sermayedar sınıfları ve devletleriyle bütünleşen, işbirliği yapan, emperyalizmi ve kapitalizmi destekleyenler işçi sınıflarının bütünü mü, yoksa "işçi aristokrasisi" mi, işçi sınıflarının kaymak tabakası mı?

Emperyalist sömürüyle aktarılan ekonomik artığın bir bölümü işçi sınıfının tümüne mi paylaştırılır; yoksa yalnızca işçi sınıfının en üst tabakasına mı?

Bu soru niçin önemli?

Eğer emperyalist sömürüden yalnızca işçi aristokrasisinin yararlandığı doğruysa, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının büyük çoğunluğu büyük sıkıntı içindedir. Bu anlayışa göre, bu büyük kesim, işçi aristokratları tarafından aldatılmaktadır. İşçi sınıfının bütünü, işçi aristokratlarının devletle ve sermayedar sınıfla işbirliği nedeniyle, emperyalist politikaları ve kapitalizmi desteklemektedir. Diğer bir deyişle, işçi sınıfının işçi aristokrasisi dışındaki çok büyük kesimi cahildir, aptaldır, kolayca aldatılmaktadır ve yaşadığı büyük sıkıntılara rağmen düzenin destekçisidir. Seçimlerde de kendi sınıf çıkarlarına göre hareket edemeyecek kadar geridir ve bu nedenle emperyalist politikalar uygulayan iktidarları desteklemektedir.

Bu yorum mantıklı gözükmüyor. Yabancıların bir deyişi var: Herkesi belli bir süre aldatabilirsiniz; bazı kişileri sürekli aldatabilirsiniz; ancak herkesi sürekli aldatamazsınız.

İşçi sınıflarının çok büyük bir bölümünün çok uzun süredir aldatılarak kötü yaşama ve çalışma koşullarını kabullendiklerini ileri sürmek, gerçeklerle bağdaşmıyor.

İşçilerin çalışma ve yaşama koşullarına ilişkin bazı başlıklar aşağıda sunuluyor. Hayatla en ufak biçimde bağı olan, sosyal medyayı izleyen, televizyon seyreden, gazete ve kitap okuyan bir kişi, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının çalışma ve yaşama koşullarının epeyce iyi olduğunu bilir. Bu iyi durumdan yararlanan yalnızca işçi sınıfının bir kesimi değil, tümüdür. Bu ülkelerde ancak kaçak olarak çalışan yabancıların durumu o ülkenin standartlarına göre iyi değildir.

Bir ülkede işçilerin çalışma ve yaşama koşullarını değerlendirirken hangi özelliklere bakarsınız?

Ücretler ve yan ödemeler; çalışma süresi (haftalık çalışma süresi, yıllık ücretli izin süresi, mazeret izinleri, vb.); iş güvencesi; işçi sağlığı ve iş güvenliği; işyerinde söz hakkı; işsizlik sigortası ve işsizlere devlet yardımı; yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları ve yaşlılık aylığı düzeyi; hastalık ve iş kazası durumunda bakım güvencesi; doğumda yaşam beklentisi (ortalama ömür); demokratik hak ve özgürlükler; sendikalaşma, toplu pazarlık ve grev hakları.

A.B.D., İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, İsveç, Hollanda, Belçika, vb. emperyalist ülkelerde tüm işçiler için bu hakların ileri düzeyde olduğu konusunda sanırım görüş ayrılığı yoktur. Son dönemde yaygınlaştırılan esneklik de bu yapıyı büyük ölçüde tahrip etmedi.

Bu ülkelerde tabii ki yoksullar, evsizler, çok kötü koşullarda yaşamak zorunda bırakılan yaşlılar ve engelliler, vb. vardır. Ancak nüfusun çok çok büyük bölümü, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapitalizmin altın çağı olarak nitelendirilen 1946-1973 döneminde çok önemli haklar elde etti ve 1970'lerin sonlarından itibaren bu hakların bir bölümü bir miktar aşınsa bile, işçi sınıflarının hakları büyük ölçüde korunuyor.

Bu konu niçin tartışılıyor?

Eğer emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının yalnızca işçi aristokrasisi tabakasının emperyalist sömürüden yararlandığını ve diğer büyük kesimin emperyalist sömürüden pay almadığını ve çalışma ve yaşama koşullarının iyi olmadığını düşünüyorsanız, enternasyonalizmden (işçi sınıflarının kader ve mücadele birliğinden) söz edebilirsiniz.

Eğer emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının tümünün emperyalist sömürüden pay alarak, dönemin koşullarına göre iyi çalışma ve yaşama koşullarından yararlandığını düşünüyorsanız, bu işçilerin milliyetçi ve hatta şoven olduğunu ileri sürer, bunlarla kader ve mücadele birliği yapmaktan söz

etmezsiniz. Buna karşılık, anti-emperyalist mücadelede gerektiğinde bu ülkelerin işçi sınıflarını da karşınıza alırsınız.

Emperyalist sömürüden pay alan işçi sınıfları içinde bir kesim veya tabaka daha ayrıcalıklıdır. Özellikle gelir düzeyi, iş güvencesi ve sosyal güvenlik hakları, işçi sınıfının diğer tabakalarından daha iyidir. Bunlar gerçekten bir işçi aristokrasisi oluşturur. Ancak emperyalist ülkelerin işçi sınıfları bir bütün olarak emperyalist sömürüden pay alır ve bu nedenle kapitalizmin mezarını kazmak yerine, emperyalizme ve kapitalizme destek olmayı tercih eder. Eğer böyle olmasaydı, emperyalist politikalar uygulayan iktidarlar seçimlerle işbaşına gelebilir miydi?

Bu konuda Marks ve Engels'in görüşleri önemlidir. Her ikisi de, İngiltere'nin tekelci durumuyla sağlanan kaynaklardan yararlanılarak, işçi sınıfına (salt işçi aristokrasisine değil) önemli haklar sağlandığı görüşündedir.

Bu gerçeği Marks ve Engels daha 1858 ve sonraki yıllarda görmüştü.

Kapitalist gelişmenin en ileri düzeyde olduğu İngiltere'de sömürgelerden aktarılan kaynakların işçi sınıfını bir "burjuva proletarya"ya dönüştürmesi, ilk kez F.Engels'in 7 Ekim 1858 tarihinde K.Marks'a yazdığı mektupta dile getirildi. Bu öngörü, özellikle emperyalist dönemde daha da büyük bir geçerlilik kazandı. Engels, işçi aristokrasisinin değil, işçi sınıfının burjuvalaşmasından söz ediyordu.

1848 ihtilali bir ekonomik krizin sonucuydu. Marks bu nedenle kapitalizmin işleyişini anlamaya çalıştı. Yeni bir kriz, yeni bir ihtilali gerçekleştirecekti. 1857 yılında yeni bir ekonomik kriz yaşandı. Ancak bu kriz yeni bir 1848 dalgası yaratmadı.

Somut şartların somut tahlilini yapan ve hayal dünyasında yaşamayan Marks ve Engels 1858 yılından itibaren işçi sınıfının ekonomik krize karşın sessizliğini incelemeye ve yorumlamaya başladılar.

Bu yıllarda İngiltere'de Çartist hareketin devrimci kanadının önderlerinden Ernest Jones, işçi sınıfı ile orta sınıf reformcularının işbirliğini sağlamaya yönelik bir konferans çağrısı yaptığında, Engels, 7 Ekim 1858 tarihinde Marks'a yazdığı mektupta İngiliz işçi sınıfının (salt bir tabakasının değil, tümünün) burjuva proletaryaya dönüşmesinden söz etti:

> "İngiliz proletaryası gerçekte giderek daha fazla burjuva oluyor; öyle ki, tüm ulusların en burjuvası olan bu ulus, gözüktüğü kadarıyla, nihai olarak, bir burjuvazinin yanı sıra bir burjuva aristokrasiye ve bir **burjuva proletaryaya** sahip olmayı amaçlıyor. Tüm dünyayı sömüren bir ulus için tabii ki bu belirli bir ölçüde geçerli nedenlere dayanmaktadır." ("The fact that the English proletariat is actually becoming more and more bourgeois, so that the ultimate aim of this most bourgeois of all nations would appear to be the possession, *alongside* the bourgeoisie, of a bourgeois aristocracy and a **bourgeois proletariat**.")

Engels'in tespiti İngiliz işçi sınıfının tümüne ilişkindi.

Marks da, 16 Nisan 1863 tarihinde Engels'e yazdığı mektupta "İngiliz işçilerinin belirgin burjuva hastalığı" demektedir. ("Apparent bourgeois infection of the British workers") Marks'ın sözünü ettiği kesim, işçi sınıfının bir tabakası değil, tümüdür.

Marks'ın 11 Şubat 1878 tarihinde Wilhelm Liebknecht'e yazdığı mektup, bu sürecin İngiliz işçi sınıfı üzerindeki etkisini özetlemektedir. Marks'ın 1878 yılındaki tespiti de işçi sınıfının kaymak tabakasına değil, tümüne ilişkindi:

> "İngiliz işçi sınıfının ahlakı, 1848 yılından beri yaşanan çürüme döneminde, bir süreç içinde giderek daha da derin bir biçimde bozuldu ve (İngiliz işçi sınıfı, Y.K.) sonunda büyük Liberal Parti'nin, yani kapitalistlerin uşağının kuyruğu olmaktan başka bir şey olmadığı bir noktaya geldi." ("The English working class had been gradually more and more deeply demoralised by the period of corruption since 1848 and had at last got to the point when they were nothing more than the tail of the great Liberal Party, i.e., henchmen of the capitalists.")

Engels, 12 Eylül 1882 tarihinde Kautsky'ye yazdığı mektupta da şunları belirtiyordu: "Bana, İngiliz işçilerinin sömürge politikası konusunda ne düşündüklerini soruyorsun. Ne diyeyim, genel olarak politika konusunda düşündüklerinin tam olarak aynısını: Burjuvaların düşündüğünün aynısını. Burada

işçilerin bir partisi yok; yalnızca Muhafazakarlar ve Liberal-Radikaller var; ve işçiler de, İngiltere'nin dünya piyasasındaki tekelinin ve sömürgelerin sağladığı ziyafetten keyifle pay alıyorlar."

Engels, aynı mektubunda, İngiliz işçilerinin sömürgeler politikası konusunda İngiliz burjuvazisi ile aynı düşüncede olduğunu ayrıca şöyle belirtiyordu: Hindistan, Mısır ve diğer İngiliz sömürgelerinde İngiliz sermayeli işletmelerde çalışan ve İngiltere'ye geri gelen işçiler, "şovenist ve sosyal-emperyalist duyguların" yayılmasına katkıda bulunuyorlardı. Gelişmiş kapitalist ülkelerin sömürgelerdeki yatırımlarında çalışan İngiliz işçiler, yerli işçilerle kıyaslanmayacak kadar yüksek ücret alıyorlar ve büyük çoğunlukla, yerli işçilerle birlikte sermayeye karşı ortak bir tavra girmek yerine, İngiliz sermayedarlarının ve sömürgeci politikalarının yanında tavır takınıyorlardı. Engels'in mektubunda "sömürgelerin sağladığı ziyafetten keyifle pay alanlar" işçi sınıfının bütünüydü; yalnızca işçi aristokrasisi değil.

Marks ve Engels, "İngiliz proletaryasının burjuvalaşması"nı İngiltere'nin dünyanın önemli ticari ilişkilerindeki tekelci konumuna bağlıyordu. Beklentileri, diğer kapitalist ülkelerin de gelişmesi sonucunda bu tekel konumunun sona ereceği ve İngiliz işçi sınıfının yeniden radikalleşeceği doğrultusundaydı. Engels, *İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu* kitabının 1892 yılında yapılan İngilizce baskısına yazdığı önsözde, 1 Mart 1885 tarihli bir Londra gazetesinde yayımlanan "1845 ve 1885'te İngiltere" başlıklı makalesinden uzun bir bölüm aktarıyordu. Bu bölümde şu değerlendirme yer alıyordu:

> "İngiltere'nin endüstriyel tekel durumunun olduğu dönemde İngiliz işçi sınıfı, belirli bir ölçüde, bu tekelin yararlarından payını aldı. Bu yararlar (İngiliz işçi sınıfı, Y.K.) arasında çok eşitsiz bir biçimde dağıtıldı; ayrıcalıklı azınlık çoğunu cebine attı, ancak büyük kitle de, en azından zaman zaman geçici bir pay aldı. İşte Owenizmin ölümünden beri İngiltere'de Sosyalizmin hiç olmamasının nedeni budur. Bu tekelin parçalanmasıyla, İngiliz işçi sınıfı bu ayrıcalıklı konumunu yitirecektir; ayrıcalıklı ve önder konumdaki azınlık da istisna tutulmaksızın (İngiliz işçi sınıfı, Y.K.) kendisini genel olarak diğer ülkelerdeki işçi arkadaşlarıyla aynı düzeyde bulacaktır. Ve İngiltere'de Sosyalizmin yeniden var olacak olmasının nedeni budur." (Engels, F., *The Condition of the Working-Class in England*, Penguin Classics, London, 1987, s.44-45)

Engels'in yaşamının son yıllarında yaptığı tespit de İngiliz işçi sınıfının tümünün bu durumdan yararlandığı biçimindeydi. İşçi sınıfı içinde bir kesim daha ayrıcalıklıdır; ancak İngiltere'nin tekel durumunun sona ermesiyle, onlar da aynı kaderi paylaşacaktır.

İngiltere'nin dünya ticareti üzerindeki tekelci konumu sona ererken, kapitalizmin tekelci aşamasına geçildi. İngiliz kapitalizmi geçmişte ticaretteki tekelci konumundan sağladığı ek geliri (tekel kârı veya süper kâr) bu kez sanayicilerin tekelleşmesi sayesinde sürdürdü ve İngiliz proletaryasını beslemeye devam etti. İngiltere'nin tekelci konumunun sona ermesi, kapitalizmin tekelci aşamasına geçilmesi nedeniyle, İngiliz işçi sınıfının umulan radikalleşmesine yol açmadı.

Lenin'in ve başka devrimcilerin bazı yazılarında, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının tümünün değil, yalnızca işçi aristokrasilerinin emperyalizm ve kapitalizmi desteklediği ileri sürülmektedir. Lenin'in böyle bir değerlendirme yapmasında herhalde 1919-1920 yıllarında Avrupa'nın emperyalist ülkelerinde bir devrimci ayaklanma umduğu ve Sovyet Rusya'nın kaderini bu ayaklanmalara bağladığı gerçeği etkili olmuştur. Lenin, 6-8 Mart 1918 tarihinde Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) yedinci olağanüstü kongresinde yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "Mutlak gerçek şudur ki, bir Alman devrimi olmazsa yok oluruz. (...) Ne olursa olsun, düşünebileceğiniz tüm koşullar altında, eğer Alman devrimi olmazsa, mahvolduk." (Lenin, *Collected Works,* Vol. 27, Moskova, 1974;98)

Lenin'in ölümünün üzerinden 100 yılı aşkın bir süre geçti. Lenin, zaten hayatının son iki-üç yılında da sağlık sorunlarıyla boğuşup durdu.

Emperyalist ülkelerin işçi sınıfları eğer tüm bu süre boyunca iyi çalışma ve yaşama koşullarından yararlanmayı sürdürüyorlarsa, herhalde Lenin'in işçi aristokrasisine ilişkin görüşü geçerli değildir. Emperyalist sömürüden yararlanan ve bu sayede kapitalizmin mezar kazıcısı olmaktan çıkarılarak, emperyalizmin ve kapitalizmin destekçisi, işbirlikçisi, payandası yapılan, yalnızca işçi sınıfının kaymak tabakası olan işçi aristokrasisi değil, işçi sınıfının bütünüdür. Ülkemizin işçileri de bu gerçeği sağduyularıyla kavradıklarından, sorun yaşadıklarında başka ülkelerin işçilerinden yardım sağlama gibi

bir hayalin peşinde koşmamaktadırlar. Çeşitli ülkelerin işçilerinin birleşerek kapitalizmi ve emperyalizmi gerileteceğini düşünenlerin beklentileri 100 yılı aşkın süredir boş çıkmıştır.

Lenin, çeşitli yazılarında "işçi aristokrasisi" olgusunu vurgularken, bazı yazılarında da işçi sınıfının tümünün emperyalist sömürüden yararlandığını belirtmiştir. Örneğin, "Emperyalizm ve Sosyalizmde Bölünme" yazısında bu konuyu şöyle ele alıyordu:

> "İngiltere'nin tekel durumu niçin İngiltere'de oportünizmin (geçici) zaferini açıklamaktadır? Çünkü tekel durumu süperkârlar, yani dünyanın her tarafında normal ve geleneksel olan kapitalist kârlarının üstünde ve ötesinde kâr fazlası getirmektedir. Kapitalistler bu süperkârların bir bölümünü (ve bu söz konusu olduğunda, hiç de küçük bir bölümü değil) kendi işçilerine rüşvet vermekte, belirli bir ulusun işçileri ile onların kapitalistleri arasında başka ülkelere karşı ittifak benzeri bir şey yaratmakta kullanabilmektedir. (...) Süperkârlar ortadan kalkmamıştır; hâlâ varlığını sürdürmektedir. Ayrıcalıklı, mali açıdan zengin bir ülkenin tüm diğer ülkeleri sömürmesi devam etmektedir ve daha yoğunlaşmıştır." (Lenin, "Imperialism and the Split in Socialism," *Collected Works, Vol.23, August 1916-March 1917*, Progress Publishers, Moscow, 1977;114-115)

Emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının tavrına ilişkin önemli bir açıklama Bakû Doğu Halkları Kurultayı'nda kabul edildi. Bakû Doğu Halkları Kurultayı 1-7 Eylül 1920 tarihlerinde Bakû'de toplandı. Komintern (Komünist Enternasyonal), sömürge ve yarı sömürge ülkelerin halklarına emperyalizme karşı başkaldırı çağrısı yapma kararındaydı. Bakû Kurultayı bu genel beklenti içinde toplandı. Kurultayın sonunda, *"Avrupa, Amerika ve Japonya'nın İşçilerine Doğu Halkları Kongresi'nin Çağrısı"* yayımlandı. Bakû Doğu Halkları Kurultayı, emperyalist ülkelerin işçilerine (yalnızca işçi aristokratlarına değil, işçi sınıflarının tümüne) şöyle sesleniyordu:

> "Bizim yaralarımızı görmediniz; bizim keder ve yakınma dolu şarkılarımızı duymadınız; bizim insan değil de sığır olduğumuzu söylediklerinde, kendi zalimlerinize inandınız. *Sizler ki kapitalistlere köpeklik ediyordunuz; bizi kendi köpekleriniz olarak gördünüz.* Çinli ve Japon köylüler, köylerinden sizin kapitalistleriniz tarafından çıkarıldığında ve bir ekmek parçasının peşinde sizin ülkenize geldiğinde, Amerika'da bu gelişi protesto ettiniz. Ortak kurtuluş davası için sizinle birlikte nasıl mücadele edeceklerini onlara öğretmek için onlara kardeşçe yaklaşmak yerine, bizim cehaletimiz nedeniyle bizi reddettiniz; bizi sizin hayatınızın dışına ittiniz; bizim, sizin sendikalarınıza katılmamıza izin vermediniz. Sosyalist partiler kurmuş olduğunuzu, bir uluslararası işçi örgütü oluşturmuş olduğunuzu duyduk; ancak bu partiler ve bu Enternasyonalin bizim için yalnızca söyleyecek sözcükleri vardı; İngiliz askerleri bize Hindistan'ın kentlerinde ateş ettiklerinde, Avrupa kapitalistlerinin birleşik güçleri bize Pekin'de ateş açtıklarında, Filipinler'de ekmek talebimize Amerikan kapitalistlerince kurşunla yanıt verildiğinde, (bu partilerin ve bu Enternasyonalin) temsilcilerini bizim aramızda görmedik. Ve bizden bazıları, tüm dünyanın emekçilerinin birliği için kalpleri çarparak, sizin Enternasyonalinizin eşiğinde durup, pencerenin demirlerinden içeri baktıklarında, lafta bizi eşitlerinizmiş gibi kabul etseniz de, bizim gerçekte sizler için aşağı bir ırk olduğumuzu gördüler." ("You, who were dogs to the capitalists, saw us as your own dogs." "Appeal of the Congress of the Peoples of the East to the Workers of Europe, America and Japan", *Congress of the Peoples of the East, Bakû, September 1920, Stenographic Report,* New Park Pub., 1977)

Bu çağrı, aşağılama ve hakaret, Avrupa, Amerika ve Japonya'nın işçi aristokratlarına, sendikacılarına veya sınıfın bir kesimine değil, bir bütün olarak işçi sınıflarınaydı.

Özetle; emperyalizm döneminde emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının tümü emperyalist sömürüden pay alır. Bu nedenle de, Komünist Manifesto'da kapitalizmin mezar kazıcıları olarak nitelenen işçi sınıfları, emperyalizmin ve kapitalizmin destekçisi, payandası, işbirlikçisi olmuştur. Bu nedenle de enternasyonalist değil, milliyetçi ve şovendir. Küreselleşme ve ekonomik kriz dönemlerinde emperyalist ülkelerin işçi sınıfları daha da milliyetçileşmekte ve şovenleşmektedir; günümüzde olduğu gibi.